

Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones, una experiència de cooperació interinstitucional¹

Isabel Sánchez. Direcció del Programa de Dones. Gerència d'Educació, Cultura i Benestar. Ajuntament de Barcelona

Anna Ballesteros. Consorci Sanitari de Barcelona

1. Marc general i objectius

La violència masclista és una mostra feaent que les desigualtats de gènere encara existeixen, quan els maltractaments en totes les seves formes d'expressió vulneren el dret de les dones a viure sense cap tipus de violència i impedeixen que puguin desenvolupar la seva vida amb llibertat i benestar.

Anomenada violència sexista, violència de gènere, violència masclista..., en qualsevol de les seves denominacions, el terme remet a una violència específica que s'exerceix sobre les dones pel fet de ser-ho, en el marc d'unes relacions de poder desigual entre homes i dones, que obeeixen a un sistema de valors patriarcals i a unes estructures de poder que pretenen assegurar la primacia d'un dels sexes sobre l'altre, per mantenir un determinat model social.

La forma d'entendre una realitat és la que conforma la manera d'abordar-la. La violència masclista, entesa com una realitat complexa i multicausal i amb fortes arrels estructurals, no podrà ser abordada eficaçment si no és des d'una intervenció integral, que abasti les diferents formes de manifestació i les diverses vessants d'aquesta xacra social.

A l'entorn dels anys vuitanta del segle xx comencem a assistir a un desenvolupament normatiu internacional que permetrà fer palès l'abast de la violència exercida contra les dones a tot el món, reconeixent-la com una qüestió de caire públic que vulnera els drets humans i amb el compromís dels poders públics de treballar per eradicar-la.

Als anys vuitanta i noranta es comencen a implantar i desenvolupar a casa nostra accions contra la violència de gènere, gràcies a l'impuls del moviment de dones, però també al compromís i la iniciativa de les administracions locals. Es tractava de respondre a una realitat sovint invisibilitzada que començava a emergir. Aquest desplegament de recursos i serveis va ser la llavor de les xarxes que tenim actualment.

Més enllà de les bones pràctiques desenvolupades des de diferents àmbits i després d'un llarg recorregut, es reconeix que no hi ha cap resposta eficient si no se'n fa un abordatge integral i multidisciplinari, la qual cosa fa necessària la cooperació interinstitucional.

D'aquest convenciment neix l'any 2001 el Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones, impulsat conjuntament per l'Ajuntament de Barcelona i el Consorci Sanitari de Barcelona, mitjançant la Corporació Sanitària de Barcelona, i que esdevindrà una estratègia bàsica del pla d'actuació per fer front a la violència vers les dones a la ciutat de Barcelona.

Així, ja en el primer Pla operatiu contra la violència vers les Dones 2001-2004 (1) de l'Ajuntament de Barcelona, l'abordatge integral de la violència ocupa l'agenda política, i es posa l'accent en la necessitat de coordinació de serveis, programes i recursos per poder abordar eficaçment la violència contra les dones.

La lluita per eradicar aquesta xacra social que afecta milers de dones forma part dels programes d'actuació

municipals i és a hores d'ara una de les prioritats de les polítiques d'equitat de gènere de l'Ajuntament de Barcelona. Aquesta voluntat queda reflectida en el Pla Municipal contra la violència vers les dones, 2007-2009 (2), impulsat des de la Regidoria de Dones, que estableix els objectius, la planificació i el desenvolupament d'intervencions d'atenció especialitzada, prevenció i sensibilització, així com de coordinació interinstitucional, per fer de Barcelona una ciutat lliure de violència vers les dones. "La coordinació i la participació" són dues de les línies estratègiques del Pla Municipal, que té la voluntat d'implicar en el seu procés d'implementació tots aquells agents compromesos en l'abordatge de la violència vers les dones a la ciutat de Barcelona.

El convenciment que cap recurs de forma aïllada no podrà mai donar els mateixos resultats positius que s'obtenen a través de la coordinació i l'acció concertada va motivar que els diferents agents implicats es comprometessin a treballar per articular un circuit d'acció integrada enfront del greu problema de la violència masclista a Barcelona.

Així doncs, el Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones es planteja com una estratègia per avançar en els objectius següents:

1. Aquest article ha estat elaborat a partir del treball de la Secretaria Tècnica del Circuit, coordinada per Anna Ballesteros, del Consorci Sanitari de Barcelona, i Isabel Sánchez, de la Direcció de Programes de Dones, de l'Ajuntament de Barcelona.

- Incrementar la coordinació interprofessional com a element necessari per a la millora de l'atenció a les dones que viuen o han viscut violència masclista i llurs fills i/o filles.

- Promoure la prevenció de la violència a través d'actuacions i propostes proactives que evitin la perpetuació de les causes i manifestacions de violència.

- Evitar la victimització secundària, a través de mecanismes de coordinació entre els diferents serveis i facilitant als i les professionals una formació específica sobre la violència masclista que permeti millorar el model d'intervenció integral.

- Avançar i innovar a partir de l'anàlisi i la reflexió sobre els projectes i les pràctiques d'atenció i prevenció que s'estan desenvolupant, per a millorar els models d'intervenció i adequar els serveis als nous escenaris i plantejar línies d'intervenció futures.

Es tractava d'establir un sistema articulat de treball en xarxa, en què cada agent implicat tingués unes funcions específiques, però a la vegada interconnectades i complementàries a les funcions dels altres agents, sempre amb la finalitat d'aconseguir una major eficàcia i una millor atenció a les dones en situacions de violència de gènere.

Aquest sistema parteix d'un circuit integral en què participen agents de diversos àmbits (salut, serveis socials, justícia, policia, fiscalia...) i que permet identificar quins recursos existeixen, què cal fer en cada cas, quines competències té cadascú, quin procediment

o protocol de treball té cada servei i de quina manera col·labora en el marc d'un sistema comú. En aquest context, la participació es contempla com la implicació compromesa de tots els agents socials, cadascun dels quals actua des de les seves competències i assumeix la cooperació com a forma d'acció coordinada entre agents, per tal d'assolir unes fites comunes.

La coresponsabilitat i el treball en xarxa amb altres entitats implicades en la resolució de problemes comuns, implica activament cadascuna de les organitzacions compromeses i actua com a revulsiu i motor de canvis interns a través de la cooperació professional i l'intercanvi d'expertesa.

La major part d'institucions s'han vist involucrades en un procés de canvi intern de les mateixes organitzacions, mitjançant la creació de dispositius, la delimitació de funcions, la sistematització de les tasques en el marc de les seves competències i el desenvolupament de protocols i procediments de treball relatius a la detecció i atenció de les situacions de violència masclista. S'han anat desplegant programes i protocols d'actuació en tots els àmbits, amb la voluntat d'adaptar-se als canvis de conceptualització i normatius que marquen nous plantejaments, noves responsabilitats i competències, des dels diferents nivells de l'administració.

L'impuls de la iniciativa del Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones i el seu desenvolupament ha tin-

gut un impacte multiplicador, paral·lel als canvis socials i del marc jurídic.

L'aprovació de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista (3), remarca les obligacions i les competències dels serveis públics en aquesta matèria, i valida les estratègies d'intervenció integral i actuació concertada.

2. Estructura organitzativa i estratègies de coordinació institucional

L'heterogeneïtat d'agents i de serveis que treballen en el mateix territori per atendre les dones víctimes de la violència masclista, la diversitat de sistemes públics que intervenen en l'abordatge del problema (salut, serveis socials, seguretat, justícia, educació, sector associatiu...) i la varietat de fonts d'informació feien difícil dimensionar l'impacte de la violència de gènere en una ciutat com Barcelona i actuar en conseqüència si no es feia des d'una actuació integral i coordinada. Es requeria compromís i voluntat de cooperació interinstitucional per avançar en l'eradicació de la violència masclista i per donar una millor atenció a les dones que l'han patit o que la pateixen per tal d'assegurar-ne la recuperació i el benestar.

L'any 2001 es va crear el Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones; l'any 2002 es va constituir la Comissió Tècnica de Coordinació del Circuit, i el 2003 es va publicar el llibre *Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones* (4), que recull, entre altres,

els mapes de recursos de la ciutat i de cada districte, així com els algorismes i protocols de cada servei. A hores d'ara, aquesta informació es troba en format web per tal de ser consultada al moment pels i les professionals i per tal facilitar el contacte i la coordinació (5).

Actualment, el Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones té l'estructura següent:

- Una Direcció Tècnica coliderada entre el Consorci Sanitari de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona.

- Un Comitè de Seguiment i Secretaria Tècnica, dirigit conjuntament pel Consorci Sanitari de Barcelona i la Direcció de Dones de l'Ajuntament de Barcelona.

- Una Comissió Tècnica de Coordinació en què participen representats de totes les institucions implicades en l'abordatge de la violència masclista a Barcelona (sistema de salut, serveis socials, justícia, mossos d'esquadra, consorci de la Seguretat Social de Barcelona, Consorci Educació Barcelona, GUB, Direcció de Dona... i referents de les taules de Districte).

- Comissions Territorials que conformen els 10 circuits d'àmbit de districte, en què participen pels volts de 25 persones en representació dels serveis corresponents al territori.

- Un equip de professionals que fan la funció de "referents territorials" (com a mínim un representant del sistema de salut i un altre dels serveis municipals per cada districte), que representen els diferents circuits i que cal

reconèixer com a agents per a la dinamització i la coordinació de la xarxa en cada territori.

- En cadascun dels territoris, hi ha una xarxa de persones professionals motivades i compromeses, amb voluntat de col·laboració per a assolir un objectiu comú. Actualment es tracta d'una xarxa de gairebé tres-centes persones, que treballen des de diferents serveis i que col·laboren per coordinar les seves actuacions, analitzar l'evolució de la realitat i la resposta dels serveis, compartir bones pràctiques i fer propostes de millora.

- Per poder tenir actualitzada tota la informació es disposa d'un sistema d'informació en format web que fa possible el coneixement i la coordinació entre els membres de la xarxa i facilita l'accés als recursos existents.

2.1. La Comissió Tècnica de Coordinació

El Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones té una Comissió Tècnica de Coordinació per a l'àmbit de la ciutat, que va començar a funcionar el 2002 i està constituïda per representants de diferents institucions i serveis dependents de les diverses administracions que tenen competències i actuen davant la violència vers les dones.

Actualment aquesta comissió tècnica de coordinació és una plataforma sòlida de coordinació i cooperació interinstitucional entre tots els agents del sector públic implicats en l'abordatge de la violència masclista a

la ciutat de Barcelona.

Participen en la comissió tècnica de coordinació representants de les institucions i dels departaments següents:

- Consorci Sanitari de Barcelona i representants d'hospitals, atenció primària de salut, atenció especialitzada (drogues, salut mental...), Servei d'Emergències Mèdiques...

- Ajuntament de Barcelona (Direcció de Programes de Dones, Direcció de Prevenció, Direcció de Serveis Socials, IMEB, Guàrdia Urbana de Barcelona)

- Consorci d'Educació de Barcelona
- Consorci de Serveis Socials de Barcelona

- Institut Català de les Dones

- Mossos d'Esquadra

- Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya

- Jutjats

- Fiscalia de Barcelona

- Les deu persones referents dels circuits territorials

Aquesta comissió s'ha anat consolidant amb la implicació de les persones que en formen part i assisteixen a les reunions (bimensuals) en representació de la seva institució i col·laboren des de la seva expertesa en aquesta taula multidisciplinària. L'ampliació de la mirada respecte a la violència de gènere i la implicació de les institucions que treballen a Barcelona ha fet que any rere any s'hi incrementi la participació, amb la incorporació de nous agents.

Aquesta comissió constitueix el nucli impulsor del Circuit, estructurador del conjunt de la xarxa i dinamitzador

de la participació i implicació de tots els agents i sistemes implicats.

La Comissió Tècnica de Coordinació té com a funcions principals:

- Establir les línies estratègiques i els objectius anuals.
- Proposar i coordinar grups o comissions de treball específics, necessaris per avançar en temàtiques concretes i aconseguir consensuar estratègies i metodologies d'intervenció.
- Proposar i implementar, si escau, procediments i protocols interinstitucionals.
- Proposar i promoure fòrums de debat, grups de treball, accions formatives i jornades d'intercanvi de bones pràctiques per als i les professionals del circuit.
- Avaluar i analitzar noves necessitats emergents per fer propostes de millora.

En el marc dels treballs de la Comissió Tècnica, es constitueixen les comissions de treball, que s'han consolidat com una estratègia per a la millora contínua i la innovació des de la interdisciplinarietat i la cooperació interdepartamental. Actualment constitueixen espais d'anàlisi i producció de coneixement, i són un nucli de generació de bones pràctiques a partir de la col·laboració interprofessional de persones expertes en diferents àmbits.

Fins ara han funcionat diferents comissions de treball:

- Salut mental i violència de gènere (2007).
- Elaboració de la *Guia per a l'abor-*

datge integral de la violència sexual a Barcelona (2007-2009).

- Valoració del risc de violència de parella contra la dona (2008-2009).
- Prevenció de la violència masculista (2008-2009).

2.2. Els deu circuits territorials, d'abast de districte

Des de l'any 2003, quan es van constituir les primeres taules de coordinació territorial, fins al 2005, hi va haver una aposta pel treball des de la proximitat, amb la creació de comissions de treball als districtes. Inicialment va caldre un treball intens per tal d'identificar cadascun dels agents que intervenien al territori, conèixer el funcionament de cada servei i els seus protocols d'actuació, unificar els criteris d'actuació i millorar els canals de comunicació i informació.

Des del 2007 la major part de circuits ha funcionat amb continuïtat i a partir del 2009 podem dir que són una realitat consolidada i que permeten als i les professionals que hi participen aprofundir en les tasques d'intercanvi d'informació entre serveis, el coneixement de nous projectes i recursos d'actuació, el treball grupal de coordinació interdisciplinària, la coordinació a partir de l'anàlisi de casos i, molt especialment, en formació i aprenentatge.

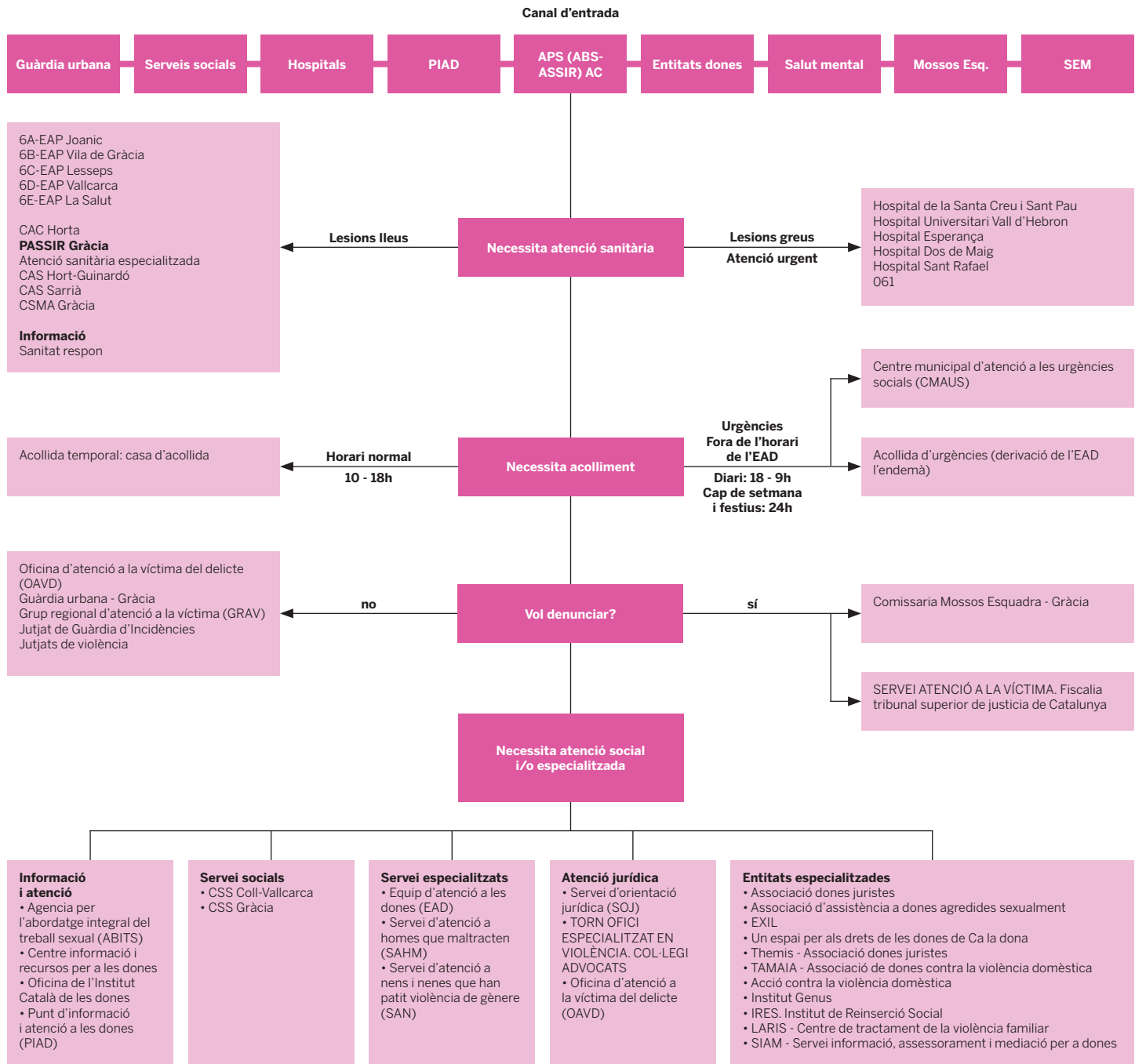
Els circuits territorials estan formats per professionals dels serveis i dels equips implicats en l'abordatge de la violència vers les dones al districte, que actuen des de cadascun dels sistemes (salut, serveis socials, cossos de segure-

tat, programa de dones, educació...) en la prevenció i l'atenció de la violència masculista. A cada circuit territorial es convoquen pels volts de vint o vint-i-cinc persones, que participen com a professionals de referència dels centres o serveis respectius (centres d'atenció primària de salut, centres de serveis socials, hospitals de referència, altres centres de salut especialitzats –drogodependències, salut mental...–, Mossos d'Esquadra, GUB, Punts d'Informació i Atenció a les Dones (PIAD), així com altres serveis educatius i socials d'acord amb les característiques de cada districte).

Comparteixen objectius comuns:

- el coneixement i la interrelació entre els diferents agents que intervenen en el mateix districte,
- la identificació i el coneixement dels recursos i les iniciatives de què es disposa a cada territori,
- l'elaboració de mapes i catàlegs de recursos de cada zona, així com dels protocols i circuits de derivació i coordinació (que es concretaran en algorismes i fluxogrames),
- l'establiment de canals de coordinació i d'informació entre serveis que facin més eficient i millorin la qualitat de l'abordatge de la violència vers les dones,
- el desenvolupament d'estratègies proactives que permetin prevenir i detectar la violència vers les dones,
- el seguiment i l'anàlisi de la realitat de la violència vers les dones al territori, que faci possible la identificació de prioritats i línies d'actuació,

Circuit Gràcia contra la violència vers les dones

• les bones pràctiques compartides, que fan de la formació i l'aprenentatge a partir de l'experiència una eina de millora.

Malgrat el pas dels anys, i sobreviuint a canvis socials i institucionals, a hores d'ara la continuïtat i el funcionament ordinari dels circuits territorials amb reunions periòdiques és una

realitat de la qual formen part i en la qual col·laboren pels volts de tres-centes persones, professionals dels equips i serveis del territori. Més enllà de ser l'espai d'intercanvi d'informació i coordinació de les actuacions dels serveis implicats, els circuits territorials s'han consolidat com a espais de cooperació, però molt especialment de formació i

aprenentatge mitjançant l'expertesa que aporta cadascun dels components.

3. Compartir l'expertesa: col·laboració interdisciplinària i treball en xarxa

En l'avenç de les intervencions socials des de les polítiques públiques, ha estat cabdal el reconeixement del paper de

les institucions i els agents socials a l'hora d'actuar coordinadament i de manera eficaç davant dels problemes socials. L'actuació davant la violència de gènere no n'és una excepció, sinó que és un bon exemple de la importància de la cooperació de tots els agents que intervenen en un territori des de la proximitat i en contacte constant amb la ciutadania, sigui des de l'àmbit de la promoció i l'atenció de la salut, des de l'acció social i els serveis socials, des de l'educació i els serveis pedagògics, des dels serveis especialitzats adreçats a les dones o des dels serveis de seguretat urbana.

Un seguit de constatacions justifica aquesta estratègia d'actuació de cooperació i treball en xarxa entre professionals:

- Les dones que arriben als serveis són la punta de l'iceberg d'un problema la magnitud del qual és desconeguda i sovint invisibilitzada. Cal unir esforços de cara a la detecció i la prevenció.

- Sovint només estem treballant amb algunes de les vessants del problema; cal poder conèixer i abordar la realitat de la violència masclista en tota la seva multidimensionalitat (maltractament físic, psicològic, sexual, econòmic, social), per la qual cosa és important l'intercanvi d'informació i l'anàlisi conjunta de la realitat des d'una perspectiva interdisciplinària.

- El conjunt de serveis i entitats que hi intervenen han d'estar atents i amatents a qualsevol cas de risc o sos-

pita de maltractament i procedir a la detecció precoç dels casos de violència masclista allà on les dones acudeixen de forma habitual i en els serveis de proximitat, que són la porta d'entrada a la xarxa (centres de salut, centres de serveis socials, comissaries, centres educatius...).

- El cicle de la violència masclista és complex, per la qual cosa moltes dones tenen dificultats per sortir-ne; és normal que no segueixin un procés lineal a l'hora de demanar ajut i contactar amb els serveis del circuit d'atenció. Cal preveure la possibilitat que les dones entrin i surtin dels serveis del circuit de forma intermitent, que s'adrecin a diversos serveis simultàniament, que hi hagi diversos episodis o que es presentin recaigudes en el procés de recuperació. Cal garantir que la dona sigui ben atesa, sigui quin sigui el recorregut assistencial que faci i independentment de la porta d'accés al circuit per la qual arribi la seva demanda. L'objectiu prioritari és que sàpiga que existeix una xarxa de suport, i crear vincles de proximitat i confiança. La coordinació de casos entre serveis i professionals serà una eina fonamental per evitar la victimització secundària.

- L'abordatge integral requereix una intervenció que abasti el conjunt de subjectes que pateixen les conseqüències de la violència de gènere: les dones però també llurs fills i/o filles, com a víctimes. Es planteja l'actuació en l'entorn familiar, amb altres persones que hagin pogut ser víctimes de mal-

tractament, incloent-hi la necessària intervenció amb els homes implicats en situacions de violència masclista. Per això és necessària l'acció especialitzada de diversos equips coordinats degudament.

- Totes les dones afectades per situacions de violència han de tenir les mateixes oportunitats d'accés als recursos existents. La proximitat dels serveis en el territori és un instrument per garantir aquesta accessibilitat.

- El procés de detecció, atenció i recuperació de les situacions de violència masclista suposa un procés llarg i complex, en què intervenen molts factors, la qual cosa requereix un abordatge integral i multidisciplinari, en què hi intervindran diferents serveis durant un llarg temps.

Per tant, la implicació i la participació dels i les professionals de tots els serveis que intervenen en la detecció, prevenció i atenció a la violència masclista és primordial per al funcionament del Circuit Barcelona. Per això cal remarcar que aquest projecte no seria possible sense l'acord institucional, l'esforç de les persones –els i les professionals de les diferents institucions i sistemes públics– que hi col·laboren des de la seva expertesa, i el compromís per la millora de l'abordatge de la violència vers les dones. El treball en xarxa, mitjançant el contacte, el coneixement mutu, el traspàs d'informació i la coordinació entre professionals des d'una visió multidisciplinària, és la base del funcionament del Circuit.

3.1. La col·laboració professional multidisciplinària, base del treball en xarxa

El Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones constitueix una plataforma sòlida de col·laboració entre professionals, cadascun dels quals –des de la seva expertesa i especialització (medicina, psicologia, treball social, educació, seguretat ciutadana, dret...)– està al servei de persones que es troben involucrades en situacions de violència de gènere, i que es coordinen per fer més eficient l'atenció a les dones que la pateixen i per avançar en l'eradicació de la violència masclista a la ciutat de Barcelona.

La finalitat del Circuit és millorar la qualitat de l'actuació de prevenció, detecció i atenció a les dones que viuen o han viscut situacions de violència masclista i desenvolupar intervencions proactives per prevenir-la, la qual cosa no seria possible sense els equips professionals que estan al capdavant dels serveis, amb la porta oberta a la ciutadania i en contacte habitual amb les dones ateses.

A través de la constitució de comissions, la realització de reunions tècniques i d'una estructura de treball en xarxa es tracta d'establir criteris unificats, definir els canals de derivació, facilitar el flux d'informació i millorar la tasca de coordinació. En definitiva es tracta que, des d'una perspectiva multidisciplinària i de treball interinstitucional, els equips professionals puguin identificar disfuncions, punts febles i/o

noves necessitats emergents, per poder-los afrontar conjuntament, alhora que comparteixen fortaleces, iniciatives de millora i bones pràctiques. L'abordatge integral des d'una perspectiva multidisciplinària enriqueix l'anàlisi de la realitat, afavoreix la retroalimentació entre disciplines, i fa possibles els processos de millora contínua i d'innovació.

Els grups de professionals que constitueixen el nucli dels circuits territorials treballen en relacions cara a cara, en què cadascuna de les persones –des de la seva especialització– aporta coneixements i visions que es complementen mútuament, així negocien i construeixen conjuntament metodologies i accions, faciliten connexions i funcionen com a agents de transformació de llurs organitzacions. Les i els professionals implicats accepten cooperar d'una forma compromesa, autocrítica i solidària –tasca no gens fàcil– a partir d'un sistema de relacions horitzontals en què es treballa amb el reconeixement i respecte del paper de l'altre i en què s'assumeix l'acció coordinada i la complementarietat com a eina de millora. En aquest context apareixen conflictes i disfuncions, però es converteixen en reptes que es poden assumir i superar des de la fortalesa del treball en xarxa.

“El treball en xarxa no és un objectiu en si mateix. Forma part de la metodologia de l'acció que permet crear, mantenir i ampliar alternatives. Té l'habilitat de fer-se, desfer-se i reconstruir-se. Cal cuidar-lo per mantenir-lo viu.” (6)

3.2. El paper de les persones de referència com a agents de canvi

Assegurar el funcionament ordinari dels circuits territorials és un requisit bàsic per garantir l'abordatge eficient de la violència masclista i atendre amb qualitat les situacions de vulnerabilitat i maltractament de les dones, perquè hi intervenen molts serveis públics. Aquesta estratègia es basa en la delimitació de dues figures clau: la de les persones *referents territorials* i la de les persones *referents de centre*, la tasca de les quals és imprescindible per assegurar la solidesa dels circuits i el treball en xarxa.

Molt sovint el treball relacional, de coordinació i gestió de casos de forma compartida, és invisibilitzat dins la tasca ordinària que realitzen els i les professionals dels serveis públics de proximitat a l'hora d'atendre la població. Calia sistematitzar i operativitzar aquesta tasca a partir de la definició dels espais de coordinació i la identificació d'aquelles persones que assumiran la tasca de dinamització.

Per això al llarg dels anys s'ha anat consolidant la figura de la persona *referent*, que malgrat la gran mobilitat professional i l'impacte de les dinàmiques institucionals, constitueix un element bàsic per al treball en xarxa. D'una banda les persones referents territorials, perquè sense aquesta figura seria difícil mantenir la dinàmica de treball actual en cadascun dels districtes; de l'altra les persones referents de centre, imprescindibles com a representants de

llurs equips, responsables de fer fluir la informació i de mantenir el vincle entre el Circuit Barcelona i la resta de professionals dels centres i serveis del mateix territori.

Al llarg del 2008 i el 2009 s'ha avançat en la delimitació de les funcions (7) d'aquestes dues figures, importants per al funcionament de la xarxa.

3.2.1. Referents de circuit territorials

A cada circuit territorial hi ha com a mínim dues persones referents –una del sistema de salut i una dels serveis municipals–, que són les encarregades de la coordinació i dinamització del circuit territorial. Destaquen entre llurs funcions i tasques: tenir la visió general del conjunt de serveis i persones implicades en el Circuit de Districte, actualitzar la llista de contactes fent-ne el seguiment telefònic o per correu electrònic, revisar i assegurar el manteniment de la pàgina web del Circuit, planificar i garantir la convocatòria de les reunions al llarg de l'any (cada dos mesos), organitzar les sessions de trobada i fer-se responsables del flux d'informació entre els membres i equips participants.

Els i les professionals que fan la funció de referents del circuit territorial són els nexes de la xarxa territorial amb la Comissió de Coordinació Tècnica, i tenen un paper fonamental d'interlocució, d'informació, difusió i dinamització del circuit territorial corresponent.

3.2.2. Referents de centre o servei

Les persones que participen de forma habitual a la Taula del Circuit Territorial representen cadascun dels serveis i de les institucions implicades en l'atenció i la prevenció de la violència vers les dones en el districte. Més enllà de l'assistència a les reunions periòdiques i la participació activa com a representants de llurs equips, col·laboren en el treball grupal fent aportacions des de la seva expertesa i facilitant l'intercanvi d'informació. Però potser la seva tasca principal és la comunicació interprofessional; fan de portaveus de llurs equips, traslladen la informació de les sessions als i les professionals dels serveis que representen i mantenen informats els equips professionals sobre els temes tractats i les informacions d'interès (protocols, documents, activitats formatives, propostes de treball, etc.).

El capital humà i la suma d'esforços institucionals i personals és el principal actiu del circuit:

- La capacitat de compartir coneixements i transferir bones pràctiques esdevé la seva fortalesa principal; per tant cal treballar des de la coresponsabilitat i la cooperació (entre agents, institucions i diferents circuits territorials). Això permet que el traspass d'informació i la socialització de les bones pràctiques esdevingui una oportunitat de millora per al conjunt del circuit.

- La cooperació i la coparticipació ens enriqueixen, i contribueixen a donar una resposta més eficient a una problemàtica que ens preocupa, que

implica tota la societat i que requereix el compromís de la societat en conjunt.

3.3. La formació com a incentiu per al desenvolupament i la innovació

Per un bon funcionament del Circuit és fonamental compartir experiències, crear espais per a l'intercanvi de bones pràctiques i planificar accions formatives. La formació –adreçada al conjunt de professionals que col·laboren en el Circuit– i l'establiment d'espais per a l'anàlisi i el debat conjunt han estat fonamentals per a l'avenç del treball en xarxa.

La formació com a recurs de millora contínua per a l'abordatge de la violència masclista es basa en diverses idees:

- La multidimensionalitat del problema a abordar, que requereix una formació interdisciplinària.
- L'especificat de la violència i del procés traumàtic que viuen les dones que han estat víctimes de maltractaments i d'agressions masclistes, que requereix coneixements específics sobre les diferents formes de violència masclista i el seu tractament.
- Els avenços normatius, que plantegen canvis en els procediments i en les funcions dels agents i que obliguen a actualitzar els coneixements de forma contínua.
- La diversitat de circumstàncies, situacions (desarrelament, immigració...) i problemàtiques associades (trastorn mental, discapacitat, drogodependència...), que requereix la necessària especialització en certs àmbits d'inter-

venció i l'adquisició de coneixements específics.

- El desenvolupament i la innovació que ha realitzat cadascuna de les institucions i que ha donat lloc a nous projectes en l'àmbit de la prevenció, l'atenció o la recuperació de les situacions de violència; alhora ha comportat el desplegament de bones pràctiques en els diferents sistemes (salut, educació, serveis socials, seguretat), la socialització de les quals és un actiu que beneficia el conjunt en motivar la generació de noves iniciatives i fer possible la retroalimentació.

Els espais i les accions formatives es desenvolupen en el si dels circuits territorials, la qual cosa permet l'actualització d'informacions (marc normatiu, procediments, protocols...) i l'ampliació dels coneixements en els diversos àmbits (l'atenció psicològica, la intervenció amb dones immigrades, la perspectiva de treball amb homes i les noves masculinitats, l'actuació davant els abusos sexuals viscuts en la infància, el treball de prevenció amb joves, la incorporació de la perspectiva de la resiliència com a estratègia d'intervenció...). El circuit és una eina per a l'intercanvi d'experiències i metodologies, s'hi posa en comú la tasca dels diferents serveis de la xarxa i d'altres serveis oferts per entitats especialitzades.

Sens dubte, una de les iniciatives fonamentals per a l'impuls i la consolidació del Circuit és la celebració de jornades anuals, que fan possible la trobada de professionals de tots els serveis (amb

una capacitat de convocatòria d'entre 250 i 300 persones) i el debat conjunt sobre noves necessitats emergents, iniciatives per a la innovació i anàlisi de nous reptes.

Al llarg dels anys s'han anat plantejant noves fites, s'ha col·laborat en el reconeixement de les experiències institucionals de detecció, prevenció i tractament de la violència vers les dones, s'ha avançat en l'ampliació de la mirada sobre la realitat per adaptar les accions als canvis normatius i a les noves realitats. Aquestes sessions han consolidat un estil de treball basat en el diàleg, la comunicació interinstitucional, la col·laboració interprofessional i el treball concertat sostingut al llarg dels anys.

Així, des de l'any 2001 fins ara, s'han celebrat set jornades de treball, que són un exemple clar de la solidesa del projecte. La VII Sessió de Treball: "Per un abordatge integral: cooperació i treball multidisciplinari", va tenir lloc el juny del 2009 (la documentació d'aquestes jornades es pot trobar a: www.csbcn.net/botts).

4. Conclusions

Per a eradicar la violència masclista es considera imprescindible la coordinació interinstitucional amb els diferents organismes i estaments de l'Administració pública, per poder donar una resposta ferma i de qualitat a aquest greu problema social que atempta contra els drets i les llibertats de les dones, afecta la seva salut i la seva integritat física i psicològica.

La dimensió multicausal de la violència masclista, les característiques pròpies del cicle de la violència de gènere i llurs conseqüències personals i familiars, exigeixen un abordatge integral només factible des d'un treball coordinat entre els diferents agents i àmbits d'actuació implicats. Només des de la cooperació interinstitucional i la coordinació interprofessional es pot garantir, en una ciutat com Barcelona, el desplegament d'una xarxa integral de prevenció, atenció i recuperació davant la violència masclista.

El Circuit Barcelona contra la violència vers les dones és una estratègia bàsica que neix l'any 2001 i que ja ha fet un llarg recorregut. Aquesta experiència de cooperació interinstitucional i treball en xarxa, necessària per assolir un abordatge integral, està plenament consolidada, però sempre cal preparar-se per als nous reptes:

- Continuar construint un marc de referència compartit, a partir de l'anàlisi conjunta de la realitat, la formació contínua, l'elaboració d'elements conceptuals i metodològics i la gestió del coneixement.

- Aprofitar el marc de la nova llei catalana per ampliar la mirada sobre la violència masclista i incorporar-hi noves línies de treball.

- Avançar en l'abordatge de la violència masclista, incorporant-hi de forma proactiva la vessant preventiva.

- Consolidar l'estructura organitzativa per tal que es pugui anar adaptant als canvis organitzatius, potenciant la

Comissió Tècnica com a nucli dinamitzador, les comissions de treball com a grups de millora, i reforçar la figura dels referents en la xarxa de districtes.

- Avançar conjuntament estrenyent la cooperació amb altres òrgans de l'àmbit judicial, els Jutjats de Violència de Gènere i la Fiscalia.

- Aprofitar les tecnologies de la informació per tal de millorar la comunicació i el treball en xarxa, a través de la nova versió de la pàgina web del Circuit: Circuit BCN 2.0.

Referències bibliogràfiques

- (1) AJUNTAMENT DE BARCELONA. DIRECCIÓ DE SERVEIS DE PLANIFICACIÓ I RECERCA (2002). *Pla operatiu contra la violència vers les Dones 2001-2004*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Sector de Serveis Personals.
- (2) AJUNTAMENT DE BARCELONA (2007). Pla PMVD, Pla municipal contra la violència vers les dones, 2007-2009. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Regidoria de Dones i Joventut.
- (3) Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. Generalitat de Catalunya.
- (4) CONSORCI SANITARI DE BARCELONA - AJUNTAMENT DE BARCELONA (2003). *Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Sector de Serveis Personals - Consorci Sanitari de

Barcelona, Corporació Sanitària de Barcelona.

- (5) Web del Circuit Barcelona contra la violència vers les dones: www.csbcn.net/cvdbcn
- (6) Mercè Gil (2009). "Els Circuits Territorials de Barcelona: el paper de les persones de referència", ponència presentada a la VII Sessió de Treball del Circuit Barcelona contra la Violència vers les Dones: "Per un abordatge integral: cooperació i treball multidisciplinari", celebrada els dies 16 i 17 de juny de 2009 a l'Hospital de la Vall d'Hebron de Barcelona.
- (7) Circuit contra la Violència vers les Dones d'Horta-Guinardó, documents del "Treball de consens grupal: identificació de dificultats i accions de millora" realitzat durant el curs 2008-2009.